



HAVØRNA

Organ for Norsk Ornitologisk Forening avd. Nordland

årg 5 1994



HAVØRNA

nr 5



Arbeidsutvalget for NOF avd Nordland:

Leder: Johan Sirnes, 8374 FYGLE (76 08 73 79)
Kasserer: Børge Klevstad
Sekretær: Helge Holand



Lokallagsadresser:

1. Bodø l.l. v/Arne Nystad, Snevn.63, 8000 BODØ
2. Ofoten l.l. v/Hans Gundersen, pb 499, 8501 NARVIK
3. Rana l.l. v/Kjell Meyer, Risegrana 7, 8610 GRUBHEI
4. Sør-Salten l.l. v/Øystein Birkelund, 8178 HALSA
5. Vesterålen l.l. v/Ole Bergland, Oppslåttvn 13A,
8400 SORTLAND
6. Vestvågøy l.l. v/Harald Våge, pb 153, 8374 FYGLE

LRSK Nordland:

Kjell A. Meyer, Rana
Johan A. Asphjell, Rognan
Franz Sortland, Vestvågøy

Redaksjon: Øystein Birkelund og Anfinn Myrvang

Forsidebilde: "Ea" av Magnar Fagerli.

Midtsidene: "Polar- og gråsisik" og "Bokfink",
begge fotos av Magnar Fagerli.

REDAKSJONELT



"Havørna" svikter heller ikke i år. Kanskje er det siste gangen? Bladet har i år slanket seg betraktelig. Fortsetter denne tendensen, skrumper det snart helt vekk. Det er jo litt synd at jeg hvert år må syte og bære meg for at det er dårlig respons fra dere, men slik er nå stoda. Rana, Vestvågøy og Bodø har vært, og er flinke til å gi fra seg stoff. Vesterålen er mer ujevn, mens Ofoten er under enhver kritikk. Finnes det ikke et skrivekyndig menneske der oppe i Narvik? Jeg må sannelig ta mitt nære følelsesmessige forhold til Mjølnar opp til ny vurdering. Jeg har ihvertfall bestemt meg for en ting: Jeg har henvendt meg til DET lokallaget for siste gang - det finnes grenser for tålmodighet.

Det er godt å få ros, og flere av dere er rause overfor meg. Jeg vil takke for "godorda", samtidig som jeg gjør dere oppmerksomme på min medredaktør, Anfinn Myrvang. Han sørger for at bladet blir presentabelt. Flink fyr, og en usedvanlig trivelig samarbeidspartner.

DIREKTORATET FOR NATURFORVALTNING

Hva slags folk er det egentlig som sitter i dette forvaltningsorganet? På relativt kort tid har de greid å blamere seg ganske ettertrykkelig;

- ærfugljakt i Skagerak,
- vårfjakt på ender på Finnmarksvidda,
- fellingstillatelse på en del truede fuglearter.

Hvilken innflytelse har jegerinteressene i dette organet? Kan vi stole på at de forvalter norsk natur på en forsvarlig måte? Det er ikke bare i NOF-kretser at tillitten er i ferd med å slå store sprekker. Blant menigmann kommer det stadig kraftige reaksjoner på det de foretar seg.

Så kan man kanskje si: Folk flest har for lite greie på hva som egentlig skjer i naturen - det blir for mye synsing og for lite sakkunnskap. Det kan så være, men en kan jo i enkelte tilfelle spørre seg om sakkunnskapen blant DN-folk er så mye å skryte av.

Bra at det finnes vettuge folk som Fylkesmannen i Sør-Trøndelag!

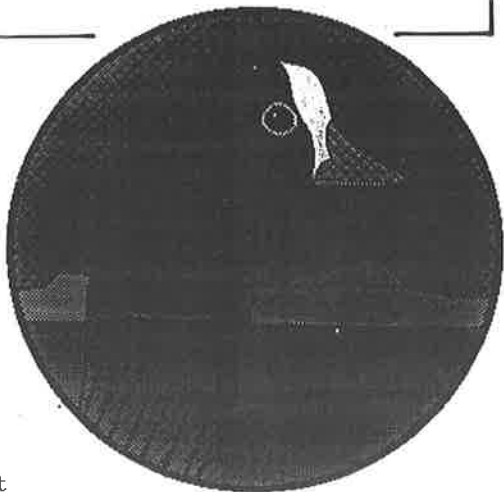
Øystein Birkelund

redaktør

NORSK ORNITOLOGISK FORENING

RANA LOKALLAG

Denne artikkelen består av små notiser fra Årsmeldingen til Rana Lokallag - med tillatelse og velsignelse!
Alle fotos er av Kjell A. Meyer.



INTERNASJONAL FUGLEDAG

I Engasjyen 9.oktober.

I forbindelse med dagen hadde lokal-laget en tilstelning ved Sigurnaustet i Engasjyen. Vi hadde god forhåndsreklame i stedets lokalavis og ca. 100 personer var innom standplassen. Flere teleskop ble satt opp og folk fikk ta en titt på de få fuglene som var tilstede i fjæra. For oss her nord var dagen lagt noe seint på året. Det ble loddet ut et par fuglebøker, og vi hadde kaffe og vaffelsalg,- det var særs populært. Vi skaffet god reklame for foreningen og nye medlemmer ble tegnet.

Kr. 803,- kom inn i kassa, som nå er sendt NOF sentralt, for videreformidling til Internasjonalt Fuglevernarbeide.

Fra flere personer ble det ytret ønske om å gjenta en slik dag ut på våren når fuglelivet er større. En slik dag er allerede planlagt i mai 1994.

Åpen dag. Brygga ved Engasjyen fuglereservat.



Knoppsvane funnet hekkende på Dønna 1992-93.



Hubrounger på Helgelandskysten.



DVERGGÅSPROSJEKTET

For 1993 fikk vi god økonomisk støtte til prosjektet fra Fylkesmannen i Nordland, miljøvern avdelingen. Arbeidet kunne derfor utføres uten økonomisk tap for prosjektmedarbeiderne. Vi er i dag også ansvarlig for økonomien til prosjektmedarbeiderne i Hattfjelldal/Børgefjellområdet.

Etter årets feltarbeide er vi godt fornøyd med innsatsen. I Stormyrbassenget (Hemnes komm.) ble rasteplassen overvåket, og gledelig kom et par dverggås hit medio-ultimo mai.

I hekke/myte-lokalitetene i Ranafjellene og i Hattfjelldal ble det ikke sett dverggås i hekketida. Grunnen var nok den særs sene våren i fjellet. Det lå is på fjellvannene til langt ut i juli måned. Ca. 1 mnd. senere enn normalt. Dverggåsa må som kjent ha rimelig tid på seg for hekking i fjellet. I et slikt unormalt år vil den trolig ikke foreta hekking.

Under en av våre registreringsturer til aktuelle lokaliteter, ble det funnet noen få skitt av dverggås, så den hadde da i alle fall vært på besøk.

Det ble også foretatt en del nyleting i Hemnes kommune, uten resultat. Som prioritert oppgave i fremtiden må det arbeides med å få et bedre vern av hekkelokalitetene. Rapport fra årets prosjekt er sendt alle berørte parter



Under fellestur. Et glad hurragjeng.



Ta hensyn til fuglene



Fugleregistreringer i Karlsøyvær Naturreservat

I forslaget om Karlsøyvær som naturreservat av 30.12.1975, hadde Harald Misund fine registreringer av fuglelivet i Karlsøyvær.

I forbindelse med ekstraordinært oppsyn i Karlsøyvær Naturreservat, ble vi enige med Miljøvernavdelinga hos Fylkesmannen i Nordland om at vi skulle foreta nye fugleregistreringer våren og forsommeren 1993. Nye registreringer ville kanskje kunne fortelle noe om eventuelle endringer i fuglelivet innen øygruppa både når det gjelder hvilke arter som finnes der og antall individer av hver art.

Vi mente at registreringene kunne foretas i to omganger. Første gang i begynnelsen av mai. Andre omgang noe senere, når alle fuglene var kommet på plass.

Inntil seks personer kunne delta i hver omgang. Arbeidet skulle gjennomføres i nært samarbeid med oppsynsmann Trygve Pedersen. Han skulle stille motorbåt til disposisjon.

Vi gjennomførte første del av arbeidet 7., 8. og 9. mai med deltakerne:

Thor Edgar Kristiansen
Gunnar Martinsen
Ivar Aarstad
Arne Nystad

Andre del ble gjennomført 4., 5. og 6. juni med deltakerne:

Martin Eggen

Thor Edgar Kristiansen

Svenn Larsen

Ivar Aarstad

Arne Nystad

Dispensasjon fra ferdselsforbudet ble gitt 6. mai 1993 og 1. juni 1993. Den hadde gyldighet i forbindelse med ornitologiske registreringer i området og innsamling av planter i forbindelse med kartlegging av floraen innen naturreservatet. Med hensyn til floraen gjaldt dispensasjonen kun for Ivar Aarstad og Johannes Reiersen. Johannes Reiersen ble dessverre ikke med, da det ikke lyktes oss å få tak i ham.

Det var viktig for oss at arbeidet ble utført på en forsvarlig måte. Primært var vi ute etter antall arter og mengden av disse. Vi var ikke på jakt etter antall reir, men siden dette var midt i hekkesesongen, kom vi uvilkårleg over hekkende fugl. Vi gikk så varsomt fram som mulig.

En stor del av registreringsarbeidet foregikk ved at vi gikk rundt øyene med båt, men det var også nødvendig med registreringer fra land.

I første del av arbeidet konsentrerte vi registreringene til de sentrale øyene i reservatet (se registreringsskjemaet).

Ærfuglene lå på sjøen parvis og i større flak. Vi registrerte ingen på land.

Grågåsa var i hekking. Redene hadde fra tre til seks egg.

Vi kom over ett viperede med fire egg på Karlsøya. Eggene var kalde.

Gråmåkene og svartbakene på Dragan og Grønholman hadde reder med to til tre egg, men flere reder var tomme.

Enkeltbökkasinene spilte oppe i lufta over Karlsøya. På Engøya Syd hadde sandloen fire egg i redet. Teist var det bra med, den lå på sjøen mellom holmene.

I andre delen av arbeidet undersøkte vi først om det var kommet nye arter til øyene i den sentrale delen av reservatet. Etterpå gjorde vi en grundigere undersøkelse i den nordlige og sydlige del av reservatet.

Vi merket oss at nå var det flere enslige ærfuglhanner på sjøen. På Bestemorholmen kom vi over en ærfugl med rede og fem egg.

Låvesvalen var kommet til Karlsøya.

x) I juni 1993 observerte forøvrig Harald Misund sivsanger flere plasser på Karlsøya (personlig meddelelse).

Stæren hadde unger i redet på Hjelløya.

Sildemåken var kommet. På Lågøya var der fire sildemåker. Det virket som om de hadde reder der, men vi undersøkte ikke dette nærmere.

På Rolvsøya kom vi over grågås med fem egg.

Toppskarven hadde reder med egg på Hinderøya. Her hadde grågåsa fått ut ungene sine.

Ternene var kommet. På en liten holme vest for Kvitingan var der en ternekoloni på over etthundre individer.

På Arøya sydvest i reservatet var det mye fugl, særlig måker. Vi har imidlertid ingen konkrete tall herfra. Tung sjø gjorde registreringen vanskelig.

Vi hadde fint vær. Sikten var god hele tiden.

I de siste årene er et betydelig antall sauer med lam sluppet ut på beite på Karlsøya.

En kan vel ikke se bort fra at dette kan influere på fuglelivet på øya. Havørnene hadde unger i redene på sine vante hekkeplasser. Ikke i noe tilfelle så vi at havørnene sjenerte sauene.



Stæren hekker på Hjelløya i Karlsøyvær.

Foto: Magnar Fagerli

FUGLEREGISTRERINGER I KARLSØYVÆR NATURRESERVAT VÅREN OG FORSOMMEREN 1993

ARTSLISTE:

1. Smålom (*Gavia stellata*)
2. Storlom (*Gavia arctica*)
3. Storskarv (*Phalacrocorax carbo*)
4. Toppskarv (*Phalacrocorax aristotelis*)
5. Hegre (*Ardea cinerea*)
6. Kanadagås (*Branta canadensis*)
7. Grågås (*Anser anser*)
8. Gravand (*Tadorna tadorna*)
9. Stokkand (*Anas platyrhynchos*)
10. Krikkand (*Anas crecca*)
11. Stjertand (*Anas acuta*)
12. Ærfugl (*Somateria mollissima*)
13. Laksand (*Mergus merganser*)
14. Siland (*Mergus serrator*)
15. Havørn (*Haliaeetus albicilla*)
16. Tjeld (*Haematopus ostralegus*)
17. Sandlo (*Charadrius hiaticula*)
18. Heilo (*Pluvialis apricaria*)
19. Vipe (*Vanellus vanellus*)
20. Steinvender (*Arenaria interpres*)
21. Sotsnipe (*Tringa erythropus*)
22. Rødstilk (*Tringa totanus*)
23. Storspove (*Numenius arquata*)
24. Småspove (*Numenius phaeopus*)
25. Enkeltbekkasin (*Gallinago gallinago*)
26. Tyvjo (*Stercorarius parasiticus*)
27. Sildemåke (*Larus fuscus*)
28. Gråmåke (*Larus argentatus*)
29. Svartbak (*Larus marinus*)
30. Fiskemåke (*Larus canus*)
31. Makrellterne (*Sterna hirundo*)
32. Rødnebbterne (*Sterna paradisaea*)
33. Teist (*Cephus grylle*)
34. Gjøk (*Cuculus canorus*)
35. Lerke (*Alauda arvensis*)
36. Låvesvale (*Hirundo rustica*)
37. Trepplerke (*Anthus trivialis*)
38. Heipplerke (*Anthus pratensis*)
39. Skjærpiplerke (*Anthus spinoletta*)
40. Linerle (*Motacilla alba*)
41. Gjerdesmett (*Troglodytes troglodytes*)
42. Sivsanger (*Acrocephalus schoenobaenus*)
43. Løvsanger (*Phylloscopus trochilus*)
44. Steinskvett (*Oenanthe oenanthe*)
45. Blåstrupe (*Luscinia svecica*)
46. Gråtrost (*Turdus pilaris*)
47. Rødvingetrost (*Turdus iliacus*)
48. Sivspurv (*Emberiza schoeniclus*)
49. Bokfink (*Fringilla coelebs*)
50. Bjørkefink (*Fringilla montifringilla*)
51. Bergirisk (*Carduelis flavirostris*)
52. Gråsisik (*Carduelis flammea*)
53. Stær (*Sturnus vulgaris*)
54. Kråke (*Corvus corone*)
55. Ravn (*Corvus corax*)



TURER 1993

ARRANGERT AV BODØ LOKALLAG

Av mangel på artikler fra Bodø, har jeg tillatt meg å sakse fra lagets årsmelding, som er omfattende og interessant. Også foregående artikkel er satt inn uten tillatelse. Håper det er i orden.

red.

- 25.04 1993 Mjønesodden. Det var overskyet, lett regn, men stille og 5-6 varmegrader. Bra sikt. Turen var ledet av Arne Nystad. Vi registrerte 36 arter. Flere smålomer, noen få gulnebbblom, horndykkere, storskarver, hegre, 3 stk. grågås, stokkand, brunnakke, toppand, ærfugl, flere svartender, noen få sjøorre, siland, havørn, tjeld, sandlo, en flokk heiloer, flere vipper, noen storspover og småspover, gråkmåke, svartbak, fiskemåke, teist, noen få linerler, flere gråtroster, noen rødvingetroster, granmeis, kjøttmeis, gulspurv, noen grønnefinker, en stor flokk bergirisk, stær, skjære, kråke og ravn.
- 16.05.1993 Bertnes, Breiva og Osan. Det var litt småregn, men ellers bra vær. Turleder var Arne Nystad. Elva fra **Bertnes** og helt opp til bueskytebanen. Ingen ender i elveområdet. I bassenget ved **Breiva** var der 3-4 strandsniper. Her sang både sivspurven og jernspurven. Ved **Soløyvatnet** opp fra Breiva var der fiskemåke, 2 toppender, 3 silender (2 hanner og 1 hunn), hegre i sivet, noen rødstilker og linerler. Ved Myrneset så vi vipper, fiskemåke, og småspover. Storlomen så vi ikke. I **Osan** var det et rikere fugleliv, med flere stokkender, toppender, brunnakker, silender, krikkender og horndykkere, noen sandsvale fløy over vannet, og nede i sivet var vipper, rødstilker og småspover. I skogen sang rødvingetrosten, gråtrosten og bjørkefinken. Linerla var også her.
- 18.05.1993 Seinesodden. 12 personer deltok. Det var stille og fint vær. Gunnar Martinsen ledet turen. 29 arter ble registrert, deriblant hegra. Av andefugler var det flere stokkender, krikkand, brunnakke, knekkand, ærfugl og svartand. Havørna var der også. Av vadere så vi sandlo, heilo, vipe, steinvender, rødstilk, gluttsnipe, storspove, småspove og enkeltbekkasin med sitt spill oppe i lufta. Nede på bakken hadde brushanene sitt spill. I fjæresteinene satt tjelden. Over fløy gråmåke, svartbak og fiskemåke. Teisten lå ute på sjøen. Lavt over terrenget fløy sandvalene. Her var også steinskvett, rødvingetrost, sivspurv og noen stær. Noen få kråker var det også. En riktig fin tur.

- 23.05.1993 Vatnvatnet. Fint vær med sol og lite vind. Labert oppmøte med kun 3 deltakere. Turen ble likevel begivenhetsrik. Turleder var Tor Egil Kvalnes. Taksvalekolonien på fjøsbygningen til Vatnet Gård ble første stopp. Her var det noen reir med aktivitet ved. I Vatnvatnet konsentrerte vi oss først om våtmarksområdet på sørsiden av veien. Her ble bl.a. flere horndykkerpar og toppender observert, i tillegg til stokkand, brunnakke m.fl. På nordsiden av veien, i den såkalte Pernilletjønna, ble en mer sjelden art observert. Nemlig skjeand. Både hann og hunn ble beskuet på forholdsvis nært hold med teleskop.
- 26.05.1993 Fuglesang i Tjønndalen. 3 deltakere møtte opp. Det var litt kjølig med +4 grader og nordøstlig bris. Men det la ikke noen særlig demper på fuglesangen. Turleder var Thor Edgar Kristiansen. Vi observerte følgende arter: rugde, jernspurv, bjørkefink, måltrost, løvsanger, svarthvit fluesnapper og rødvingetrost. I tillegg hørte vi svarttrosten synge lenger inn i skogen.
- 02.06.1993 Tur til Fauskeidet, Kvitblikkvatnet. Offisiell åpning av fugletårnet ved Kvitblikkvatnet nord for Fauske. 7 deltakere hadde en uforglemmelig tur. Kaffe og mat ble inntatt ved et tillaget spisebord i en krok i fugletårnet. Følgende arter ble observert: flere tårnseilere, tårnfalk, gulerler, skjeender, storlom, toppender, brunnakker, krikkender, horndykkere, rugde, enkeltbekkasin, brushaner, laksand m.fl.

Sjeldne arter.

I 1993 ble en rekke mer eller mindre sjeldne arter observert i vårt område. Vi nevner noen av dem.

- 116 lappsøver (Fauskebukta 24.04.93)
- 4 snadderender (Seinesodden 04.05.93)
- 1 lappugle (Valvikdalen mot Festvåg, 07.05.93)
- 1 knekkand (Seines 18.05.93)
- Skjeender (Vatnvatnet, Stemland, Kvitblikkvatnet)
- 1 grålire (Bodøsjøen 30.10.93)
- 1 myrhauk (Bestemorenga 09.05.93)

SNYTITINGEN (Plectrophenax nivalis)
FANGSTTRADISJONAR OG FOLKETRU FRA NORDLAND OG TROMS

av Per K. Bjørklund

FANGST

Fangst og utnytting av sporvefuglar til mat har hatt lite omfang her i landet jamnført med land lenger sør i Europa. Mest kjent er vel fangst av trast i doner, men dette er helst ein tradisjon frå sør i landet.

-Har så ikkje nordlendingane drive småfuglfangst?

Jau faktisk, og nokre stader i eit omfang som har hatt kommersiell karakter. Så langt det finst opplysningar, er det berre ein småfuglart som har utgjort "matnyttig vilt" av betydning i Nord-Noreg, nemlig snytitingen (snøsporven).

Eldre ornitologisk litteratur gjev utan nærare referansar opplysning om storstilt fangst av snøsporv i Nord-Noreg. Det vart fanga tusenvis og eksportert til vilthandlarar i byane sørpå. I 1889 vart det såleis send omlag 5 000 fuglar til ein enkelt vilthandlar i Kristiania.

Desse fangsttradisjonane er såpass gamle at det er heller lite som er overlevd i munnleg tradisjon.

I NOF sitt prosjekt for innsamling av lokalnamn og folkeminnestoff, har det dukka opp nokre meir konkrete opplysningar. Det kan vere interessant å sjå litt nærare på desse.

Frå omlag midten av førre århundret opplysest det om snøsporvfangst fra A og Bø på Andøya. Her vart snarer av hestetagl hengt opp på små pinnar og sett opp på avberrflekkane om våren. Til lokkemat vart bruka "høyfrø" (oppsopt frå høylåven med stort innhald av grasfrø). "Så vart titingen plukka, steikt og eten. Der blei ei tugga frami brystet, ikkje meir". 1) Snarer av hestetagl ser ut til å ha vore ein vidt utbreidd fangstreidskap. Ei slik rennesnare oppsett på pinne til å fange titing i, kalla beiarværingane for ei "telm". 1) Frå Sørfold blir det likeeins opplyst, truleg frå sist på 1800-talet, at "snytetting ble fanget i snarer av hestetagl og spist." Her blir tradisjonen sett i samheng med uår og hungersnaud. 2)

Frå Grunnfjorden på Ringvassøya opplyser 87-årige Signor Karlsen: "Eg var sjøl med og fanga snytiting som gutunge. Det var å gå rundt på gården og be om hår ifrå hesterompa." Taglet (håra) vart tvinna dobbelt og brukt til snarer. Snarene vart festa tett i tett på fjøler. Med knivodden sette dei hakk i fjøla, la snareendene ned i og sette dei fast med små trekilar. Fjølene vart lagt ut på avberrflekkane. 3)

Fangst i klappfeller har også vore utbreidd. Fram til ca. 1920 vart det fanga "snytetting" under flakar på Målsnes i Målselv. Det var gjerne ei dør som vart lagt på marka og letta opp med ein pinne under eine kanten, og ei line til å drage pinnen vekk slik at døra fall over fuglane. I tillegg sette dei opp snarer. Ved begge fangstmåtane var høyfrø brukt som åte. 4)

Frå Bones i Bardu var same reidskapen (ei låvedør) brukt. Ola Bones, 86 år, fortel at dette var ein sport som gutungane dreiv. Når "snytettingan" sat tett under døra og åt høyfrø, rykte dei pinnen vekk med ei snor. Sjølvsagt om dei fleste unnsnapp, vart det mange nok liggande att. 5)

Frå Indre Troms finst det nokre fleire opplysningar om slik klappfellefangst.

Ei slags kombinert nett- og klappfelle vart brukt i området Veggen i Ofoten fram til ca. 1920. Ein bit av eit sildegarn var spent fast til ei rund ramme av "via" (vier). Denne vart sett opp på skrå og lagt lokkemat under, og utløyst med ei line. Det vart fortalt å vere ein samisk tradisjon. 6) Ei kortare generell opplysning stammar frå Vefsn: "Snyspær vart nytta som kramsfugl." 7)

Naturleg nok har fangsten i regelen foregått på vårtrekket i mars-april. I denne perioden kjem flokkar på hundrevis, ofte tusenvis og slår seg ned på berr mark. Hausttrekket går meir spreidd geografisk og over tid.

Det føreligg berre ei opplysning om fangst på hausten. I ein notis i Rana Blad blir det referert til ei opplysning frå ein mann som var oppvaksle i Troms, truleg først i dette århundret. "Han kunne fortelle at han som gutt fanget snøspurv om høsten. Da hadde fuglene et solid spekklag foran overvintringen. De flådde fuglene var ideelle til å smøre vaffeljernet med" (!) 8)

Fangst og bruk av snøspurv i hushaldninga ser ut til å ha tatt slutt i 1920-30-åra. Det må oppfattast som eit utslag av krise når russiske krigsfangar under siste verdskrig fanga snøspurv og åt, slik det blir opplyst frå Bø i Steigen. 9)

Når det gjeld snøspurven som handelsvare, har vi to personlege opplysningar. Vår kjelde frå Målsnes (4) veit at det i 1880-åra vart levert "snyttetting" til handelsmannen i bygda, og betalinga var ein stykkpris på 2 øre.

På Bones i Bardu fekk gutane også seld fangsten i bygda. Granne-kjerringane kjøpte "tetting" og betalte med 5 øre stykket. Vidare fortelest det: Det var ikkje kjøtverdien det vart betalt for, men fjørene, som vart brukt til fyll i dyner. -"Han hadde så tjukt med fjær på seg, snyttingen." 5)



Snyttetting

Foto:

K. A. Meyer

FOLKETRU

Snytitingen er i skrivande stund ein dagsaktuell art; dei første er sett på vårtrekket. Det er derfor verd å vite kva han ber bod om når det gjeld veret framover og andre ting. At han er eit sikkert vårteikn, er ei utbreidd oppfatning, og noko vi fullt ut kan tru på den dag i dag.

I Takelvdalen i Målselv har han vore kalla "kalljversfuggel". "Kjem han på berrflekkan om våren, da bi det kalljver". 10)

"Snytettingen venta ruskever når han samla seg i flokkar på åkrane" (Saltdal). 11)

"Når snyspær'n samlar seg på åkrane om våren, kan ein vera viss på at det blir kaldver og nordavind" (Korgen). 12)

"Kjem snyspærr'n på berrflekkan på innmarka, blir det kaldver" (Rana) 13)

"Om snytitingen kjem tidleg, tyder det sein vår" (Bjarkøy). 14)

"Kjem snøtitingen tidleg, blir det dårleg sommar" (Kvæfjord). 15)

"Så lenge snytitingen held seg på marka, er det ikkje varmt ver i vente" (Bjarkøy). 16)

"Når snytitingen kjem i store flokka', bi det en god sommar, men kjem han spreidd, bi sommar'n dårli'" (Karlsøy) 3)

"Dersom snøtettingen er kvit i leten, er det varsel om meir snø. Er han mørkare, blir det regnver" (Ytre Senja). 17)

"Er snøtitingen kvit i bringa når han kjem, blir det pin-vår" (Raft-sundet, Hadsel). 15)

For utan at snytitingen spår om veret framover, har han etter tradisjonen meir å melde. Frå Velfjorden på Helgeland heiter det: "Snøtitingen har det på det viset at når sjøen flør, er han feit, men når sjøen fell, er han mager". 18)

Enkelte fuglar og fjørene på dei, var etter gammal folketru skapt av Fanden sjølv. Det galdt først og fremst skjura, men i følgjande opplysning frå "Lenvig i Senjen og Tromsø Fogderi", gjeld det at snøsporven: "Følgen af at benytte disse Fuglers Fiære er da den, at man ikke kan faa dø paa Fiærkleder deraf". 19)

"Om snetitingen hadde folk paa sine steder i Nordland den tro, at det var sjælene av de ugudelige som omkom ved Sodomas ødelæggelse; nu er den overtro glemt". 20)

Fugledår, - å bli "dåra" av fuglane, er ei gammal tru om ei kraft fuglane hadde til å setje sjukdomar og uhell på menneska. Fugledår kunne folk drage på seg om dei møtte fuglar når dei gjekk ut om morgonen på tom mage. Dei ulike artane gav ulike utslag av plager.

- Så, godtfolk; pass på å ta ein matbit før de går utomhus no om våren, for.....

"Den som daares af Snetitingen, vil plages med Bylder hele Aaret" (Salten). 19)

"Blir ein dåra av snøtitingen, får ein mykje svullar å dragast med i det året" (Vågan). 15)



Snøspurvflokk

*Foto:
Kjell A. Meyer*

Stoffet som er presentert i denne artikkelen, rømmer det aller meste som er registrert om snøspurv i Nordland og Troms i samband med NOF sitt prosjekt for innsamling av lokalnamn og folkemiestoff. (Alle dei ulike lokalnamna på arten er ikkje med i artikkelen).

Vi meiner at det må finnast mange fleire slike opplysningar som enno ikkje har nådd våre registreringar.

Kontakt forfattaren om du kjenner til opplysningar eller publisert stoff av den typen som artikkelen omhandlar, både om snøsporven og andre fugleartar. Lokale (dialektiske) namn på fuglane er vi spesielt interesserte i.

*Same artikkel står i NOF-avd. Troms sitt tidsskrift
"Fugler i Troms".*

REFERANSAR

- 1) Finn Myrvang: "Bjønntørk og reinkalvri". Bodø 1974
- 2) Palle Pedersen: "Uår og hungersnød". ARBOK FOR SØRFOLD 1983
- 3) Signor Karlsen, Hansnes i Karlsøy. Personleg opplysn. 1994
- 4) Odd Eriksen, Målsnes i Målselv. Personleg opplysn. 1993
- 5) Ola Bones, Bones i Bardu. Personleg opplysn. 1994
- 6) Evald Larsen, Veggan, Narvik. Personleg opplysn. 1991
7. Godtfred Svendsen og Reidar Svare:
"Dialektnamn på fuglar i Vefsn". ARBOK FOR HELGELAND 1975
8. Notis i RANA BLAD 1992
9. Ida Pedersen, Bø i Steigen. Brev 1984
- 10) Ole Aspestrand, Takelvdalen i Målselv. Pers. opplysn. 1992
- 11) Ragnvald Mo: "Gard og bygd". Oslo, Bergen, Tromsø 1972
- 12) Malvin Villmo, Korgen. Brev 1992
- 13) Håkon Hauan, Utskarpen i Rana. Brev 1992
- 14) Arnljot Eidnes, Bjarkøy. Brev 1989
15. Hans Eidnes: "Tru og tradisjon". Trondheim 1946
- 16) Hans Eidnes: "Dyr og fuglar i folketrua". HALØYGMINNE 4, 192?
- 17) Arthur Brox: "Folkeminne frå Ytre Senja". Oslo 1970
- 18) Knut Strompdal: "Gamalt frå Helgeland". Oslo 1929
- 19) Joh. Th. Storaker: "Naturriggerne i den norske folketro". Oslo 1928
- 20) O. Nicolaiszen: "Fra Nord-Norge; skisser og sagn". Kristiania 1919

Adressa til forfattaren: Per K. Bjørklund

Bjørkv. 3, 9200 BARDUFOS

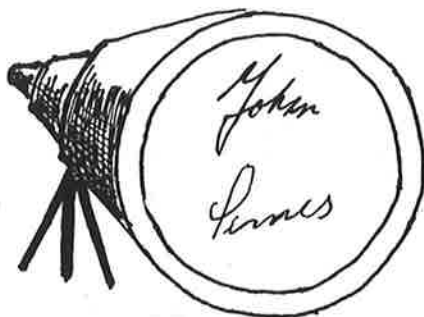
Tel. 77 83 35 70 el. 77 83 33 24







i kikkerten



Navn: Johan Sirnes

Alder: 47 år

Yrke: Lektor ved Vestvågøy Videregående Skole med fagene biologi, kjemi og naturfag.

Hobbyer: Sammen med min kone driver vi et småbruk med sauer og hester (ride-skole). Dette tar det meste av ferier og fritid. Ornitologien er en del av en generell interesse for alt i naturen - dyreliv, planteliv og geologi. Jeg har også etterhvert blitt mer og mer interessert i lokalhistorie.

Hva er det som gjør ornitologi til en spennende hobby?

Når man bor på et småbruk ved sjøen i Lofoten, så er det vanskelig å unngå å bli opptatt av fuglelivet i omgivelsene.

Arstidene veksler - vinteren har sine arter på fuglebrettet og på sjøen. I bjørkekrattet holder rypene til året rundt. I mars kommer trekkfuglene tilbake: tjeld, stør, småmåse og storspove. Utover en lang vår kommer resten av artene. Om sommeren er vi vitne til en hektisk aktivitet hos de hekkende artene. To stærkull forlater kassene, småmåsen hekker på fjøstaket og når ungene har hoppet ned, kommer de ut i en farlig verden! I de 18 årene vi har bodd på bruket, har måsen vår (antakelig samme individ)



Johan Sirnes trives godt blant blomster.

fått ungene på vingene tre ganger - i de øvrige 15 har ungene blitt tatt - som regel av rev. Men måsene blir gamle, så antall unger som vokser opp er sannsynligvis tilstrekkelig for å opprettholde bestanden.

Allerede i slutten av juli forkynner fløyting fra spover, tjeld og sotsnipper i fjæra at høsttrekket har begynt.

Det å følge med i denne årsrytmen er alltid spennende og ved å gjøre notater over en rekke år, vil også mer langsiktige endringer kunne oppdages.

Howdan fikk du interesse for ornitologi?

Min interesse for biologi startet med sportsfiske og dette var utgangspunktet for at jeg begynte å studere biologi hvor jeg tok hovedfag innen ferskvannsbiologi.

Interessen for ornitologi blomstret først opp etter at jeg i 1972 kom til Lofoten som fersk lektor ved Vestvågøy Gymnas. Grunnen til dette var et usedvanlig rikt fugleliv like utenfor stuevinduet. (se: Sirnes og Svendsen: Fuglefaunaen i Halsvågen, Leknes i Lofoten 1974. Sterna 14).

Noen spesielle observasjoner?

Når folk spør meg om jeg har sett noe spesielt, får de som regel til svar: "Nei - det er stort sett det vanlige for årstiden." Men år om annet kan det jo dukke opp sjeldne arter som har forvillet seg ut i Lofoten. Jeg husker f.eks. den varme sommeren 1980 da vi om kveldene hørte noen rare lyder oppe fra furuskogen - det hørtes ut som en jevn og vedvarende gurgling. Etter flere mislykkede turer fikk jeg omsider sett fuglen så godt at jeg fant ut at det måtte være en turteldue! - og da trengtes bevis! Det var lettere sagt enn gjort - fuglen var sky og den satt lavt nede i furubuskene - inne i greinverket - så å få tatt noe bilde ble ansett som umulig. Vi fant da på at vi skulle prøve å ta opp lyden. En kassettspiller ble plassert på det stedet der den oftest pleide å gi lyd fra seg. Etter en stund hørte vi fuglen, og vi regnet med at lydene ble tatt opp, men da vi kom opp var spilleren veltet ned av tua og den var helt klissete! Når vi spilte den av hørtes bare vedvarende slikkelyder - og synderinnen var en ponny som beitet i skogen. Så denne observasjonen ble stående uten belegg.

Hva mener du er de viktigste oppgavene NOF Nordland står overfor?

Den viktigste aktiviteten finner vi på grasrotplanet i lokallagene. Det å følge med i fuglelivet er en god innfallsvinkel til å bli glad i naturen. Dette er igjen med på å skape en bevisst opinion som kan ta til orde og tale naturens sak overfor miljøpresset fra offentlige og private inngripere.

Når det gjelder arbeidsutvalgets oppgaver, så ser jeg det slik at dets viktigste oppgave er å bidra til kontakt mellom alle medlemmene i fylket (seks lokallag samt en håndfull enkeltmedlemmer). Det viktigste virkemidlet her har vært de årlige NOF-treffene. Her bør lokallagene diskutere hva som kan gjøres for å få størst mulig deltakelse.

En annen oppgave for AU er å formidle midler gjennom ulike prosjekter. Etter som de ulike lokallagene har blitt godt innarbeidet, har flere av dem greid å skaffe midler til ulike prosjekter på egen hånd. AU's andel for administrasjon har med årene tørket inn, slik at økonomien er svak. Hvordan den kan bedres er noe vi må arbeide med.



NORSK ORNITOLOGISK FORENING

VESTVAGØY LOKALLAG



TREKKFUGLENES ANKOMST I 1993.

Første observasjon: Vestvågøy 1993 Austvågøy
 Art 83 - 92 84 - 92 1993

Hettemåse *	19/2	13/3	12 ind. på Svarholt	IS	5/3	2/4
Tjeld	3/3	13/3	på Sandberg	JS	27/2	9/3
Vipe	7/3	16/3	3 ind. på Storeide	HV	12/3	23/3
Stær *	27/2	7/3	ca 20 ind. på Storeide	PE	27/2	11/3
Fiskemåse *	5/3	23/2	min. 2 i Fyglefjæra	HV	21/3	15/3
Havsule	16/3	13/2	1 ind. utenfor Eggum	HV	-	-
Skjærpiplerke*	19/3	27/3	4 ind. i Breivika	SO	25/3	27/3
Snøspurv *	3/3	12/3	1 ind. på Gravdal	TZ	13/3	4/4
Storspove	13/3	27/3	på Sandberg	JS	22/3	4/4
Horndykker	27/3	6/4	1 ind. i Bergspollen	HV	10/4	28/3
Gravand	13/4	2/4	2 ind. v/Sandøya	HV	27/3	3/4
Rugde	11/4	14/4	3 ind. i Steindalen	HV	-	24/4
Grågås	7/4	9/4	1 ind på Kangerudsenøy.	SO	5/4	8/4
Sothøne	1/4	15/4	2 ind. i Storeidvannet	HV	-	-
Sandlo	13/4	30/3	1 ind. i Fyglefjæra	IS	21/4	17/4
Sildemåke	14/4	17/4	Gravdal/Skjerpenn.	HH,HV	6/5	17/5
Bokfink	8/4	18/4	1 hann på Sandberg	JS	27/4	21/4
Krikkand	13/4	6/4	1 par i Y. Borgpoll	HN	11/4	16/4
Brunnakke	13/4	15/4	4 ind. i Storeidvannet	HV	1/5	-
Toppand	13/4	6/4	1 par i Y. Borgpoll	HN	24/4	16/4
Enkeltbekkasin	15/4	26/4	ved Holskorsen	JS	13/4	8/4
Rødvingetrost	6/4	10/4	1 ind. på Toftan	HV	3/4	6/4
Rødstilk *	9/4	22/4	2 ind. i Leknesfjæra	HV	26/4	30/4
Gråtrost	13/4	22/4	2 ind. på Toftan	HV	16/4	25/4
Linerle *	9/4	25/4	på Sandberg	JS	14/4	10/4
Bergirisk	17/4	21/4	på Sandberg	JS	12/4	17/4
Måltrost	24/4	17/4	flere ind. i Steindalen	HV	1/5	27/4
Ringtrost	24/4	27/4	1 ind. v/Veggen	HV	-	-
Svarthalespove	27/4	26/4	2 ind. v/Farstadv.	HH,HV	-	-
Jernspurv	14/4	5/5	1 ind. i Stamsund	IS	13/4	26/4
Heipilerke	16/4	26/4	3 ind. på Sandøya	HV	6/4	26/4
Stjertand	13/4	17/4	1 par i Storeidvannet	HH	-	-
Fjellvåk	17/4	25/4	1 ind v/Geitelva	HH	5/4	-
Sivspurv	21/4	30/4	på Holsmyra	JS	26/4	26/4
Heilo	22/4	25/4	1 ind v/Storeidvannet	HH	29/4	-
Gransanger	24/4	9/5	1 ind. i Steindalen	HV	30/4	7/4
Bjørkefink *	7/5	9/5	Hagskaret og Helle	JL,PE	26/4	18/4
Småspove	4/5	14/5	på Gimsøya	HV	9/5	7/5
Steinskvett	2/5	1/5	ei ho på Gimsøya	HV	9/5	15/5
Kortnebbgås	1/5	4/5	ca 20 ind. v/Farstadv.	NOF	26/4	1/5
Sv.hvit flues.	6/5	8/5	1 hann på Toftan	HV	10/5	14/5
Storlom	7/5	1/5	Lyngedal/Gimsøy	HH,HV	3/5	6/4
Bergand	15/4	7/4	1 hann i Y. Borgpoll	HH	-	-
Brushane	9/5	4/5	2 ind. v/Storeidvannet	NOF	11/5	1/5
Myrsnipe	7/5	9/5	v/Bolle	AF	-	-
Tyvjo	7/5	2/5	1 ind. v/Nasje	HH	29/4	17/5
Låvesvale	8/5	25/5	1 ind. v/Skjerpenn.	HV,IS	19/5	16/5
Gjøk	20/5	17/5	på Sandberg	JS	21/5	19/5
"Terne"	20/5	19/5	1 par (makrell) Haukl.	HH	17/5	19/5
Strandsnipe	19/5	25/5	min 2 ind. på Voie	HH	22/5	19/5
Løvsanger	13/5	13/5	på Sandberg	JS	9/5	6/5
Blåstrupe	12/5	23/5	på Sandberg	JS	11/5	18/5
Sivsanger	4/6	13/6	1 ind. på Helle	IS	2/6	6/6

* = se fuglelista for overvintring/vinterobservasjoner.

Følgende har levert skjema:

AF = Arnfinn Fagerheim FS = Frantz Sortland HH = Helge Holand
 HN = Hugo Nikolaisen HV = Harald Våge IS = Inge Strømnes
 JH = John Gunnar Halse JL = Jermund Liljedal JS = Johan Sirnes
 KA = Knut Asjord PE = Pål Eikås TZ = Torbjørg Zakariassen
 SO = Steinar og Jan Steinar Olsen Dessuten: NOF = sett på ekskursjon.

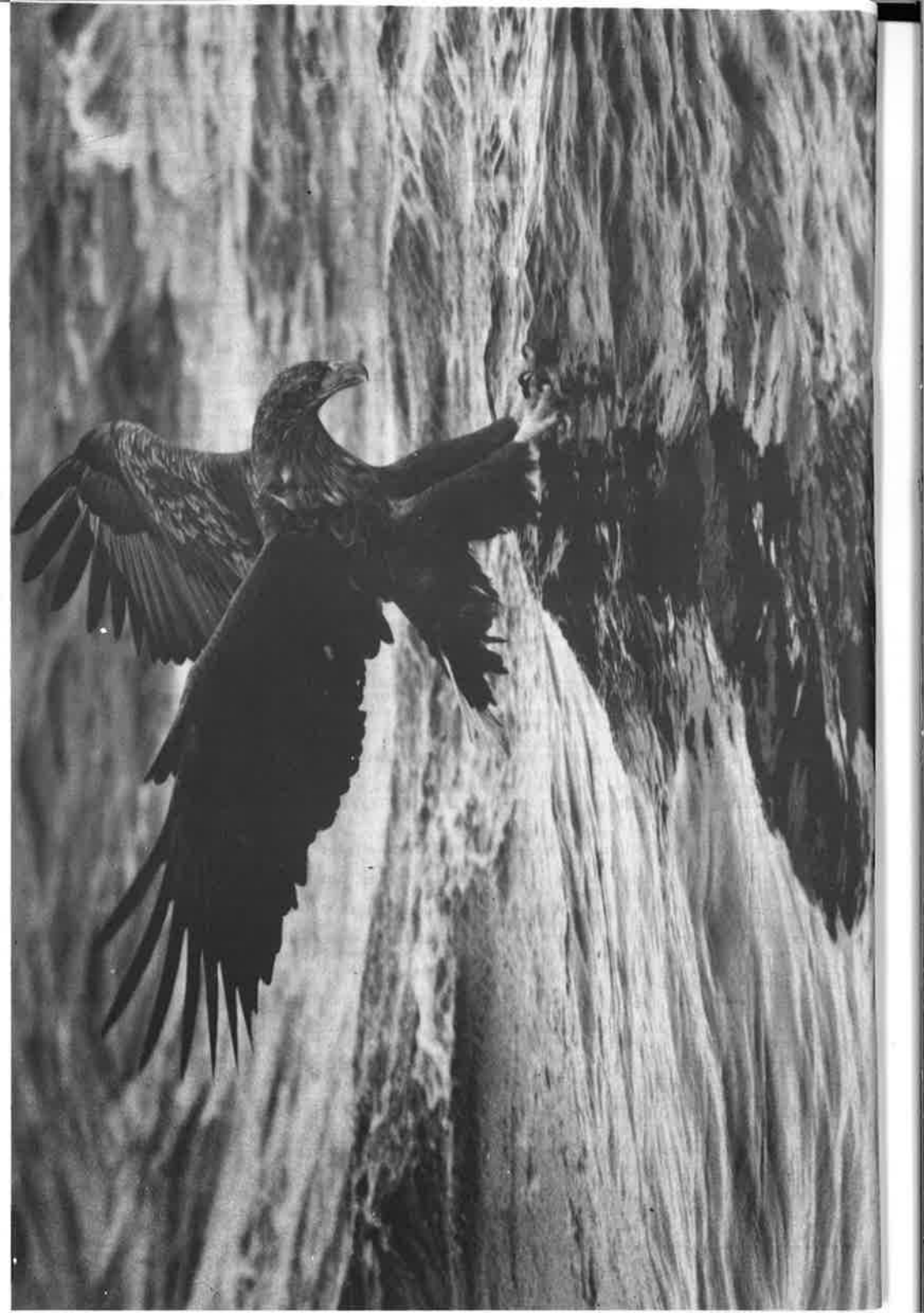
1993

SPESIELLE OBSERVASJONER FRA VÅGAN

Alle observasjonene fra Vågan, både disse og trekkdatoene, har Frantz Sortland ansvaret for. Enkelte krever godkjenning av LRSK (Skjeldenhetskomite). Der slik godkjenning ikke foreligger, taes det forbehold:

- Tårnfalk** - En sen obs. v/Laukvik 25/11.
Grønlandsmåke - En skadd ungfugl i Svolvær 27/11.
Brunnakke - Hekket ved Sandsletta i år. Uvanlig med hekking i Vågan.
Skjeand - En hann i Laukvik ca en mnd. fra 16/4. En flokk på 8-9 ind. samme sted 10/9.
Ringgås - 3 ploger, 12-50 fugler i hver, o/Laukvik i slutten av sept.
Tyvjo - Ett ind. i Laukvik så sent som 19/10.
Flaggspett - En ungfugl ble merket i Laukvik i september og en i desember. Den siste var i området ut året.
Hvittryggspett - Ett ind. v/Laukvik 26/11. Ny art for Vågan. 3.(?) obs. i fylket.
Trepplerke - En syngende fugl på Sandsletta 24/6. Dessuten et ind. i Laukvik i slutten av sept.
Gjerdemet - 3 syngende hanner v/Laukvik i mai og juni. Ett ind. samme sted i sept.
Sidensvans - ca 40 i Laukvik 5/11.
Rødstrupe - Sen obs. i Laukvik der ett individ holdt til ut året.
Rødstjert - 5 ind. merket i Laukvik i høst.
Myrsanger - Ett par med hekkeadferd på Skrova 3/7. Ny art for Vågan.
Gulsanger - En hann i Laukvik i hele sommer. Første gang 11/6. Føret to unger i juli. Hekking ble altså konstatert. Ny art for Vågan.
Møller - 1 syngende hann i Laukvik 12/6. Ett ind. merket samme sted 15/10.
Hagesanger - En syngende hann i Laukvik 11/6. 3 ind. merket samme sted i høst.
Munk - En hann ble merket i Laukvik 8/5. Uvanlig med vårobs. 2 ind. oppholdt seg i lengre tid i Laukvik i høst. Den ene ut året.
Gråfluesnapper - 5 ind. merket i Laukvik i høst.
Stjertmeis - 18 ind. v/Laukvik 5/11.
Svartmeis - Ett syngende/varslende ind. v/Laukvik 31/7. Også sett v/Svolvær i nov./des.
Bjørkefink - Sen obs. 2 hanner i Laukvik 27/11 og ei ho i Svolvær 11/12.
Kjernebiter - En hann ble ringmerket i Laukvik 5/5. Holdt seg en uke i området. Ny art for Vågan.

Antall arter i Vågan har altså steget med 4, og er nå oppe i 195.



HAVØRNUNGER TIL SKOTTLAND

av Harald Misund

Som de fleste kjenner til ble det i perioden 1975-85 overført 85 havørnunger fra Saltendistriktet til øya Rum (Rhum) i indre Hebridene. Av disse kom 82 på vingene, og i dag kjenner vi til 10-12 etablerte par. Av deres avkom har 34 unger vokst opp. Et resultat som må sies å være normalt når en sammenlikner med norske forhold.

For å øke bestanden ytterligere ble det i '93 overført 10 nye unger, og det samme antall forventes i år.

Ungene blir tatt fra reir med to eller tre unger (sjelden tre unger), kun én unge blir tatt. Ingen av redeområdene har blitt forlatt av de voksne etter at en av ungene er tatt.

Ørneungene må holdes i karantene i 6 uker etter ankomsten til Skottland, og etter veterinærkontroll slippes de fri. I hele denne tiden blir de passet på og matet regelmessig av prosjektets folk.

Så langt har overføringen til Skottland vært positiv. Det er vel menneskenes stilling til fuglene som er avgjørende i fremtiden.

Fra '93 ble ungene utsatt på fastlandet vis á vis øya Sky, like ved et laksevassdrag bekranset av furuskog, ikke langt fra et etablert hekkepar. Det er skrevet flere artikler og bøker om denne overføringen, også en gripende roman om havørner som flyr på egne vinger tilbake til Skottland fra Norge som jeg kan anbefale: "The Stonor Eagles" av William Horwood, Arrow Books. ISBN 009945540404.

Arbeidet med denne havørnoverføringen har ikke vært mulig uten hjelp fra grunneiere og folk tilknyttet Prosjekt Havørn.



The author and NCC warden Alex Scott measuring the bill depth of a hooded juvenile Sea Eagle just prior to its release, Rum (J A Love).

HAVØRNA har fått HAVØRNKLUBB

av Harald Misund

Nå har Bodø fått landets eneste Havørnklubb. Den 3.mars ble den med pomp og prakt åpnet i byens kulturhus, minst 300 forhåndspåmeldte medlemmer stilte opp. Visesang, orkester, mannskor samt Alv Ottar Folkestad som holdt et utmerket foredrag med en lysbildeserie om havørna i Norge, alt like vellykket. Som avslutning samlet vi oss på SAS-hotellet hvor det ble servert forfriskninger, og havørnpratene gikk livlig - nesten utrolig hva en fugl kan føre til.

I utdrag av vedtekter for Havørnklubben nevnes:

§1 FORMAL

Havørnklubben skal bruke havørna som et samlende symbol for å:

- * stimulere til trivsel og utvikling av Bodø
- * styrke bodøfolks identitet og tilhørighet til byen
- * markedsføre Bodøs kvaliteter gjennom positiv omtale og oppmerksomhet
- * bidra til å verne om Bodøs og distriktets havørnbestand

§2 DELTAKERE

Deltakere (tilskuddsgiverne) i stiftelsen Havørnklubben er inndelt i følgende kategorier:

- a) Organisasjoner, institusjoner, foreninger og bedrifter
- b) Privatpersoner.

Tilskuddsgivere i kategori a) skal ha kontoradresse Bodø.

Privatpersoner som har vært i Bodø og sett havørna, kan bli deltaker i Havørnklubben.

§6 STYRET

Styret består av inntil 5 personer med vararepresentanter. Norsk Ornitologisk Forening avd. Bodø har rett til å oppnevne en styrerepresentant.

Jeg ble valgt inn i styret som NOF avd. Bodøs representant, og håper at jeg best mulig kan få Havørnklubben til å gi havørna et bedre vern i fremtiden. Et fersk eksempel på hva Havørnklubben allerede har ført til er at hele Hanggliderklubben meldte seg inn som medlemmer. Et havørnpar som ligger og ruger i deres treningsområde, er nå under oppsyn av medlemmene. Det har også vært nødvendig å legge om flyrutene, slik at havørnparet får fred på reiret.

I Bodø er det flere hekkepar i selve byområdet. Når ungene skal på sin første flytur, kan det hende at de havner i trafikken eller på et hustak. Hvis Bodøs innbyggere kan få samme forhold til havørnungene på sin første flytur som Danmarks innbyggere har til storken, er mye vunnet. Om du kommer en tur til Bodø, må du skaffe deg et medlemskap i Havørnklubben. På medlemskapsbeviset er det som bakgrunn benyttet en akvarell av Jon Fjeldså. Denne vil også bli brukt på eks. T-skjorter, caps og andre produkter. Som medlem får du også en liten fin havørnpins, denne kan du også få kjøpt i sølv.





Over: Over 50 år gammelt havørnreir, Karlsøyvær. Foto: Harald Misund
Under: Flygedyktige havørnunger, 2 hunner. Helligvær. Foto: H. Misund



SANGERE I LOFOTEN OG VESTERÅLEN

av Frantz Sortland

En gruppe av spurvefuglene kalles sangere, *sylvidae*. Dette er en gruppe småfugl som for mange er små "grågrønne fugler" som bare sees i korte øyeblikk eller en hører sangen deres uten å få øye på fuglen. Sangerne kan ofte være vanskelige å artsbestemme og det er lett å overse fugler fra denne gruppen.

Derfor er det en stor fordel å lære seg de enkelte arters lyder, både sang og lokkelyd, varsellyd og lyder som de bruker under trekket (kontaktlyder).

Til hjelp ved denne artikkelen har jeg benyttet innsendte LRSK-observasjoner og eldre litteratur. Jeg har fått hjelp av Bjørn Røsshag, Sortland og Harald Våge, Fygle, som representerer henholdsvis NOF-foreningen i Vesterålen og på Vestvågøy.

Med Lofoten og Vesterålen menes i hovedsak området mellom Lofotodden, Moskenes og Andenes, Andøy. Har også tatt med en del observasjoner fra Røst, selv om Røst og Værøy ligger utenfor mitt område.

Sangerne deles inn i slektene;

Sylvia, *acrocephalus*, *phylloscopus* og *hippolaris*.

12 arter og 1 underart er registrert fra alle 4 slektene.



Slekten phylloscopus

Løvsanger

Løvsangeren er en vanlig rugefugl i hele området. Bestanden varierer tildels mye fra år til år. Den blir sjeldnere jo lenger vest i Lofoten en kommer og er fåtallig i områder med lite vegetasjon.

De første løvsangerne ankommer i midten av mai, tidligst notert i Laukvik, Austvågøy 6.mai 1993.

Løvsangerne forlater området i august/september og seinest er den registrert i Laukvik 28.sept 1991, og ringmerket ved Laukvik 16 okt. 1991.

(Bildet forrige side viser syngende løvsanger. Foto: Øystein Birkelund).

Gransanger

Gransangeren finnes over store deler av øyriket, men er fåtallig sammenlignet med løvsangeren. Den foretrekker lune lier med "storstammet skog" om en kan bruke dette uttrykket om skogen i Lofoten og Vesterålen.

Gransangeren finnes ofte i lier med ei blanding av store løvtrær og utplantede bartrær. Den er funnet hekkende i en hage med lønn og gran på øya Skrova.

Som hekkefugl er den vanligst i Øst-Lofoten, sørøst på Langøya og i liene på Hinnøya. Gransangeren er en tidlig trekkfugl, alt fra midten av april kan enkeltfugler være på plass. Tidligste ankomstdato er en fugl ved Svolvær 7.april 1993.

Gransangeren forlater også området betydelig seinere enn løvsangeren, hovedtrekket skjer i september/oktober og siste observasjonsdato er på en fugl fra Laukvik 29.oktober 1991.

Sibirgransanger (underart: tristis)

Denne underarten hekker i Sibir, øst for Ural.

Fra Lofoten og Vesterålen finnes 2 observasjoner, en død fugl fra Andenes som ble funnet i november for mange år siden, og en fugl som ble fanget og ringmerket ved Laukvik 16.oktober 1991.

Underarten kjennes fra vår gransanger ved at den helt mangler gult i fjærdrakten, det kan forekomme litt gult på undersiden av vingen ved armhulen. Som helhet er den betydelig lysere enn vår vanlige gransanger *ph. abietinus*. Lyden til sibirgransangeren er også helt annerledes. Det er på seinhøsten at denne sangeren registreres i Vest-Europa.

Gulbrynsanger

Dette er en østlig art som finnes i Asia. Gulbrynsangeren er den vanligste av de Sibirske trekkgjestene i Vest-Europa. Fra Lofoten og Vesterålen er det 5 observasjoner: en fra Strandskog, Sortland 4,sept 1988, 2 fra Fygle, Vestvågøy sept 1992 og sept 1993. Disse 3 eksemplarene er fanget og ringmerket, i tillegg er arten sett på Røst 10.sept 1990 og i sept 1992.



Bøksanger.

Foto: Magnar Fagerli

Bøksanger

Dette er en sjelden art i øyriket. På Røst observeres den regelmessig, men svært fåtallig under høsttrekket. Utenom dette er det bare registrert 1 syngende hann i Myklevikmarka, Vestvågøy i juni 1990.

Lappsanger

Kun én observasjon av denne arten. Observert på Røst 10.aug 1989.

Slekten Sylvia

I denne slekten er det kun hagesangeren som kan betraktes som regulær hekkefugl i øyriket. Imidlertid er denne også fåtallig.

Hagesanger

Hagesangeren er en av de siste trekkfuglene som kommer til Lofoten og Vesterålen, tidligste ankomstdato er en fugl fra Vågan 11.juni 1993. Vanligvis hører vi ikke dens pludrende sang før ved St.Hans-tider.

Som hekkefugl i øyriket er den sjelden, ruger årlig i Øst-Lofoten og kanskje også på egnede lokaliteter i Vesterålen. I lune lier med frodig undervegetasjon eller ved bekker/elver med kjerr og god undervegetasjon finner en den. I Øst-Lofoten er de sikreste plassene øya Store Molla, Hinnøya og deler av Austvågøy.

Utenom dette området er den funnet syngende ved Gravdal Sykehus, Vestvågøy - og syngende hanner er også hørt på Strandskog, Sortland 8.juni 1985 og i Sørfjorden, Sortland juni 1990.

Hagesangeren er vanlig, om enn fåtallig under høsttrekket i Lofoten og sannsynligvis i Vesterålen også. De fleste registreres i september, ofte i bærbusker. Høsttrekket avsluttes i begynnelsen av oktober, seinest registrert er en hagesanger fra Laukvik 20.okt 1990. I en hage i Laukvik har jeg fanget og ringmerket 12 hagesangere i perioden 1989-93.



Munk, hann. Foto: Magnar Fagerli.

Munk

På våren og som hekkefugl er den sjelden i Lofoten og Vesterålen. Det finnes få ankomstdatoer, og kun på øya Store Molla i Austre Vågan er den årviss. Det ser ut til at munken ankommer i slutten av mai, tidligst notert i Laukvik 5.mai 1993.

I 1982 ble munk funnet hekkende på Hag, Vestvågøy. På Store Molla foretrekker arten blandingsskog, relativt storstammet skog med frodig undervegetasjon. Skogen består her av selje, ospeholt iblandet noe bjørk og rogn, og med enkelte innslag av gran.

På høsten er munken vanligere enn i hekketida. Den oppsøker områder med bærbusker og den kan sees langt utover høsten og enkelte overvintrer.

Hovedtrekket skjer fra slutten av september og ut november med en trekktopp midt i oktober.

De fleste høstobservasjoner er fra Austvågøy og Store Molla, men den sees også på Langøya, Vestvågøy og på Røst.

I Laukvik har jeg i hagen min fanget og ringmerket 21 munk i perioden 1989-93. Fordelingen på de ulike måneder er vist i tabell 1.

Tabell 1

<u>Måned</u>	<u>mai</u>	<u>september</u>	<u>oktober</u>	<u>november</u>	<u>desember</u>
Antall munk	1	3	11	3	3

Tabell 2

<u>Kjønn/ald</u>	<u>hann 1k</u>	<u>hunn 1k</u>	<u>hann 2k+</u>	<u>hunn 2k+</u>
Antall	4	8	6	3

Overvintring:

Munken er en hardfør sanger og den overvintrer enkelte år. Fra Lofoten kjenner jeg til 7 overvintringer de siste 10 årene. Enkelte vintre kan en eller to munker holde seg ved én fôringsplass vinteren gjennom, andre ganger blir de sett bare en kort periode uten at en vet hva som skjer.

I Laukvik overvintret en hann og ei ho vinteren 1990-91. Hannen ble fanget og merket 12.des, hunnfuglen ble merket 21.des. De spiste det meste de kom over, men fint brød, epler og særlig smultringer ble satt til livs. Hannen var aggressiv overfor hunnfuglen ved fôringsplassen, og hun måtte pent vente til han var mett. De greide seg godt til tross for enkelte harde frostperioder med nattetemperaturer ned i -11 grader.

Om morgenen var de på brettet 1 time før andre fugler, og det samme gjentok seg i skumringen. De kunne sitte igjen og spise over en time etter at meisene var forlatt.

Etter at de var gått til ro på nattekysten, varslet de intens om ei katt kom for nær.

I begynnelsen av mars ble hunnfuglen jaget vekk, og hun holdt seg på en fôringsplass 1 km borte i ei uke etter dette. Hannen ble igjen til midten av april, forsvant i en periode med mildvær. Begge fuglene ble veid to ganger i løpet av vinteren, og vekten hadde øket særlig mye på hannfuglen.

Møller

Dette er en av de sjeldne sangerne i Lofoten og Vesterålen som likevel registreres årlig. Det merkelige er at arten er kun sett på Røst og i Laukvik

På sistnevnte plass er møller hørt og sett hver vår fra 1988 og til 1993. Området den foretrekker er et høydedrag med bergfukuratt og einer ved ei gammel gjenvokst kulturmark.

Tidligst er mølleren sett 2.juni 1988, men vanligvis ankommer den i midten av juni. I 1991 forsøkte et par seg på hekking uten at dette ble konstatert, hannen var i området i nesten 2 mndr., ble ringmerket og seinere kontrollert.

Fra Røst er mølleren registrert i 1989 og 1990, begge år i august. En syngende hann ble hørt på Røstlandet fra 5. til 9.juli 1987, og til slutt en observasjon fra Røst høsten 1992.

En sein ungfugl i første vinterdrakt ble ringmerket i Laukvik 15.okt 1993.

Tornsanger

Også dette er en sjelden art i øyriket.

Det foreligger ikke hekking av tornsanger i området. En observasjon av syngende hann er gjort ved Skotnes, Vestvågøy 7.-8.juni 1970.

På øya Store Molla er arten registrert to ganger, en syngende hann ved Haversand juni 1991 og en sein observasjon ved Framnesvika 23.sept 1989.

På Røst er arten sett i årene 1977, 78 og 79 med 1 til 2 individer hvert av disse årene.

Slekten Acrocephalus

Sivsanger

Sivsangeren er en vanlig rugefugl i Lofoten og Vesterålen. Bestanden varierer mye fra år til år. En kan finne den ved næringsrike ferskvann, på



Tornsanger. Trøite 1985. Foto: Morten Stokke.

frodige strandenger, i grøftete kulturlandskap eller i fuktig fjellbjørkeskog.

Sivsangeren ankommer fra første dagene i juni og ut til ut måneden. Alt på seinsommeren starter høsttrekket. Voksenfuglene drar først i august og ungfuglene er borte i midten av september.

I 1986 fant jeg et seint kull hvor ungene enda var i reiret 12.sept. Denne høsten var mild og fin, og jeg tror at dette er et omlagt kull.

Myrsanger. Foto: Morten Stokke.



Myrsanger

Det finnes kun 2 sikre observasjoner fra Lofoten og Vesterålen. En myrsanger ble sett på Røst 1.aug 1981. 1 par med hekkeadferd ble sett på øya Skrova 3.juli 1993, og seinere i juli. Fuglene hadde etablert territorium på ei gammel brakk slåttmark i fjæresonen, som var omkranset av noen dype grøfter. Enga var dominert av hundkjeks, også strandkjeks, stornestle og geitrams var godt representert.

Slekten Hippolais

Gulsanger

Detter er også en av de uvanlige sangerartene som er sett noen få ganger. Kun 2 observasjoner fra Lofoten og Vesterålen.

! syngende hann ble hørt i Bergvikmarka, Hadsel 1969.

Det ble konstatert hekking av et par på Haugen, Austvågøy 1993. Hannen ble først registrert 11.juni. Området var ei li med blandingsskog inne på øya. Hannen benyttet et ganske lavt kjerr av istervier som favorittsangplass.

15.juli varslet begge fuglene intenst når jeg nærmet meg. Siste uka av juli var familien forlatt.



Lars Jonsson:

Fugler

Kr 278 inkl. porto

Knystautas:

Collins guide to the birds of Russia
Kr 235

Madge & Burn:

Crows and Jays
Kr 298

Disse fem titlene er noe av det siste som er utgitt. Skriv og be om katalog så får du oversikt over alt det andre vi kan tilby.

Jenni & Winkler:

Moult and ageing of european passerines: A photographic guide
Kr 455 (Mai-94)

Clement m. fl.:

Finches and Sparrows
Kr 339

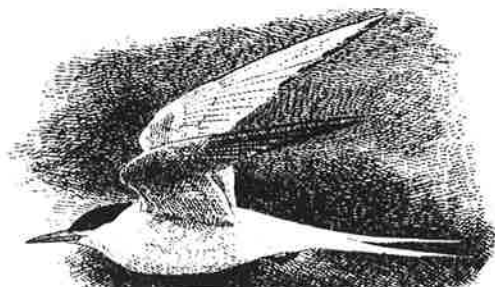
Postverkets pakkepostporto kommer i tillegg til prisene dersom ikke annet er nevnt.

15 dagers full returrett, men da må du betale portoutgiftene.



NORSK NATURBOKHANDEL

Postboks 720 Nanset, 3252 Larvik
Tel.: 33 11 15 23 - Fax: 33 11 14 30



— få nye venner —

bli med i Norsk Ornitologisk Forening

**Har du spesiell interesse for
natur, og synes du ville fugler
og dyr er spennende ?**



**Da er
Norsk Zoologisk Forening
og
Norsk Ornitologisk Forening
noe for deg...**